

**BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARDA PEDAGOGIK MAHORAT VA UNDA
FOYDALANISH KO‘NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH**

Osiyo Xalqaro Universiteti

Pedagogika va psixologiya kafedrasi o‘qituvchisi

Shukurova Madina O‘ktamovna

Annotatsiya: *Pedagogik mahoratning mazmuni, uning tarkibiy qismlari hamda undan samarali foydalanish ko‘nikmalarini rivojlantirish bosqichlari yoritilgan. Shuningdek, innovatsion yondashuvlar, interfaol metodlar, refleksiya va o‘z-o‘zini rivojlantirishning o‘qituvchi kasbiy kompetensiyasini shakllantirishdagi o‘rni ko‘rsatib berilgan. Maqolada ta’lim jarayonida pedagogik mahoratning ahamiyati, bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy yetukligini oshirishda zamonaviy metodlar va texnologiyalarni qo‘llash zaruriyati ilmiy asosda yondashilgan.*

Kalit so‘zlar: *bo‘lajak o‘qituvchi, pedagogik mahorat, kasbiy kompetensiya, pedagogik texnika, innovatsion texnologiyalar, refleksiya, interfaol metodlar, pedagogik amaliyot, o‘z-o‘zini rivojlantirish, kasbiy tayyorgarlik.*

Bugungi kunda ta’lim tizimining asosiy maqsadi – o‘z kasbiga sadoqatli, innovatsion fikrlaydigan, o‘quvchi shaxsini chuqur anglay oladigan pedagoglarni tayyorlashdir. Shu boisdan, pedagogik oliy ta’lim muassasalarida o‘qituvchilarning pedagogik mahoratini shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Pedagogik mahorat — bu nafaqat nazariy bilimlar yig‘indisi, balki ularni amaliyotda samarali qo‘llash, o‘quvchi shaxsiga ijobiy ta’sir o‘tkaza olish san’atidir.

Pedagogik mahorat tushunchasi

Pedagogik mahorat — bu o‘qituvchining ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etish, boshqarish va natijaga yo‘naltirishdagi kasbiy kompetensiyasi va pedagogik san’atidir.

U quyidagi tarkibiy qismlarni o‘z ichiga oladi:

1. Pedagogik bilim – ta’lim jarayonining mohiyati, qonuniyatlari, metod va texnologiyalarini bilish.
2. Pedagogik texnika – nutq madaniyati, mimika, pantomimika, muomala madaniyatini egallash.
3. Ijodkorlik – darsni tashkil etishda yangicha yondashuv va innovatsiyalarni qo‘llash.
4. Refleksiya – o‘z faoliyatini tahlil qilish, xatolardan to‘g‘ri xulosa chiqara olish.

Bo‘lajak o‘qituvchilarda pedagogik mahoratni shakllantirish omillari

Pedagogik mahoratning rivojlanishiga quyidagi omillar ijobiy ta’sir ko‘rsatadi:

- Kasbiy yo‘naltirilgan ta’lim — oliy ta’lim dasturlarida amaliy mashg‘ulotlar, pedagogik amaliyotlar ulushi ortishi.
- Reflektiv o‘qitish usullari — o‘quvchilarni o‘z faoliyatini tahlil qilishga o‘rgatish.
- Innovatsion texnologiyalar — AKT, STEAM, interfaol metodlar orqali ta’lim samaradorligini oshirish.

• Mentorlik tizimi — tajribali o‘qituvchilar tomonidan yosh mutaxassislarga amaliy ko‘mak ko‘rsatish.

Pedagogik mahoratdan foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirish bosqichlari

1. Nazariy bosqich – pedagogik asoslar, psixologiya, didaktika, metodika fanlarida chuqur bilim olish.

2. Amaliy bosqich – dars kuzatuvi, tajriba-sinov darslari, pedagogik amaliyot orqali tajriba orttirish.

3. Reflektiv bosqich – o‘z darslarini tahlil qilish, xatolarni aniqlash va takomillashtirish.

Pedagogik mahoratni rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar

• Interfaol metodlar: “Aqliy hujum”, “Debat”, “Klaster”, “B-B-B” usullari.

• Treninglar va master-klasslar – muloqot, nutq madaniyati va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi.

• Portfolio usuli – bo‘lajak o‘qituvchi o‘z yutuqlarini tahlil qilib, kasbiy o‘rishini rejalashtiradi.

• O‘z-o‘zini baholash va peer-review tizimi – o‘zaro tahlil asosida o‘qituvchilik mahoratini oshiradi.

Bo‘lajak o‘qituvchining pedagogik mahoratini shakllantirish — bu uzluksiz, tizimli va amaliyotga yo‘naltirilgan jarayondir. Har bir talaba o‘zida pedagogik san‘at, kommunikativ madaniyat, didaktik tafakkur va shaxsiy mas‘uliyatni rivojlantirgan taqdirdagina haqiqiy mahorat egasiga aylanadi.

Bo‘lajak o‘qituvchining pedagogik mahoratini shakllantirish jarayoni nafaqat nazariy bilimlarni o‘zlashtirish, balki ularni amaliyotda qo‘llay olish, o‘quvchi shaxsiga ta’sir o‘tkazish, ta’lim jarayonini samarali tashkil etish ko‘nikmalarini hosil qilishni ham o‘z ichiga oladi.

Pedagogik mahoratni egallagan o‘qituvchi:

• o‘z fanini mukammal biladi;

• o‘quvchining ichki dunyosini anglay oladi;

• zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llay oladi;

• ta’lim jarayonida innovatsion yondashuvlardan foydalana oladi.

Shu sababli, bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlash jarayonida pedagogik mahoratni shakllantirish masalasi ustuvor pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

Pedagogik mahoratning mazmuni va mohiyati

Pedagogik mahorat – bu o‘qituvchining kasbiy faoliyatini samarali amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan nazariy bilim, amaliy ko‘nikma, axloqiy fazilat va ijodiy yondashuvlarning bir butun tizimidir.

Uning asosiy komponentlari quyidagilardan iborat:

1. Pedagogik bilimlar – pedagogika, psixologiya, didaktika, metodika fanlaridagi nazariy asoslarni bilish.

2. Pedagogik texnika – nutq madaniyati, mimika, pantomimika, pedagogik muomala madaniyati.

3. Pedagogik qobiliyat – kuzatuvchanlik, empatiya, tashkilotchilik, ijodkorlik, muloqotga kirishuvchanlik.

4. Refleksiya – o‘z faoliyatini baholash, tahlil qilish va takomillashtirish qobiliyati.

5. Pedagogik takt – o‘quvchining shaxsiga hurmat, adolat va insonparvarlik bilan yondashish.

Pedagogik mahorat shunchaki o‘qituvchilik malakasi emas, balki pedagogik san’at darajasiga ko‘tarilgan faoliyatdir.

Bo‘lajak o‘qituvchilarda pedagogik mahoratni shakllantirishning psixologik-pedagogik asoslari

Pedagogik mahoratni shakllantirish jarayoni inson shaxsining rivojlanishi, kasbiy yo‘nalganlik, motivatsiya, axloqiy qadriyatlar bilan chambarchas bog‘liqdir.

Psixologik jihatdan, o‘qituvchi o‘z faoliyatida quyidagi fazilatlarni rivojlantirishi zarur:

- o‘quvchiga nisbatan sabr-toqat va mehr-muhabbat;
- muloqotda ochiqlik va ishonchli munosabat;
- ijobiy emotsional muhit yaratish qobiliyati.

Pedagogik jihatdan esa, mahorat quyidagi jarayonlar orqali shakllanadi:

1. Nazariy tayyorgarlik – o‘quv dasturlaridagi pedagogik fanlarni puxta o‘zlashtirish.

2. Amaliy tayyorgarlik – pedagogik amaliyot, dars kuzatuvlari, sinf rahbarligi, tadbirlar tashkil etish.

3. Ijodiy faoliyat – yangi metodlarni ishlab chiqish, muammoli vaziyatlarga yangicha yechim topish.

4. O‘z-o‘zini rivojlantirish – mustaqil o‘qish, tahlil, o‘z ustida ishlash madaniyati.

Pedagogik mahoratdan foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirish bosqichlari

Bo‘lajak o‘qituvchida pedagogik mahoratdan foydalanish ko‘nikmalari quyidagi uch bosqichda shakllanadi:

Nazariy tayyorgarlik

Talaba pedagogik, psixologik va metodik bilimlarni o‘zlashtiradi. Dars jarayonida ta’lim nazariyasi, ta’lim texnologiyalari, tarbiyaviy jarayon qonuniyatlari haqida tasavvur hosil qiladi.

Amaliy tayyorgarlik

Talabalar pedagogik amaliyotda qatnashadi, dars kuzatadi, o‘zi dars o‘tadi, metodik ishlanmalar tayyorlaydi. Shu bosqichda u nazariy bilimlarni amaliyotda sinab ko‘radi.

Reflektiv o‘zlashtirish

Talaba o‘z darsini tahlil qiladi, kamchiliklarini aniqlaydi, o‘z ustida ishlash strategiyasini ishlab chiqadi. Shu orqali u kasbiy o‘zlash yo‘lini belgilab oladi.

Pedagogik mahoratni rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar

Bugungi raqamli davrda o‘qituvchi zamonaviy pedagogik texnologiyalarni puxta bilishi va ularni ijodkorlik bilan qo‘llay olishi zarur.

Quyidagi innovatsion yondashuvlar pedagogik mahoratni shakllantirishda samarali hisoblanadi:

• Interfaol metodlar: “Aqliy hujum”, “Debat”, “Insert”, “Klaster”, “Bumerang” va boshqalar.

• Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT): elektron darsliklar, onlayn platformalar, raqamli testlar.

• Trening va seminarlar – muloqot madaniyati, nutq texnikasi, ijodiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi.

• Mentorlik (ustoz-shogirdlik) – tajribali pedagoglar rahbarligida amaliy o‘rgatish tizimi.

Bo‘lajak o‘qituvchilarda pedagogik refleksiya va o‘z-o‘zini rivojlantirish

Pedagogik refleksiya – bu o‘qituvchining o‘z faoliyatiga ongli baho berishi, xatolarni aniqlashi va ularni to‘g‘rilashga intilishidir.

Refleksiya orqali o‘qituvchi:

- o‘z faoliyatining natijasini tahlil qiladi;
- o‘quvchilarning muvaffaqiyati bilan o‘z faoliyatini bog‘laydi;
- yangi metodlarni sinab ko‘rish orqali tajriba orttiradi.

Bo‘lajak o‘qituvchi uchun o‘z-o‘zini rivojlantirish quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshiriladi:

- kasbiy adabiyotlarni o‘qish;
- tajriba almashish;
- onlayn kurslar va vebinarlar orqali o‘qish;
- psixologik treninglarda ishtirok etish.

Pedagogik mahoratning natijalari

Pedagogik mahorat va undan foydalanish ko‘nikmalari rivojlangan o‘qituvchi quyidagi sifatlarni namoyon etadi:

- o‘quvchilar bilan sog‘lom muloqot o‘rnatadi;
- ta’lim-tarbiya jarayonini ijodiy tashkil etadi;
- darsni samarali, interfaol va motivatsion tarzda olib boradi;
- zamonaviy metodlar va texnologiyalardan oqilona foydalanadi;
- o‘quvchilar shaxsini hurmat qiladi va rivojlantirishga hissa qo‘shadi.

Bo‘lajak o‘qituvchilarda pedagogik mahoratni shakllantirish – bu uzluksiz, tizimli, amaliy va refleksiv jarayondir. U o‘qituvchilik kasbining mohiyatini chuqur anglashni, o‘z ustida tinimsiz ishlashni va kasbiy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirishni talab etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Uktamovna, S. M. (2025). DIALOGLAR ORQALI MULOQOT KO‘NIKMASINI RIVOJLANTIRISH. Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies., 2(1), 64-69.

2. Uktamovna, S. M. (2025). MATN VA TASVIR ASOSIDA HIKOYA TUZISH. Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies., 2(1), 70-75.

3. Uktamovna, S. M. (2025). SO ‘Z BOYLIGINI OSHIRISH USULLARI. Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies., 2(1), 58-63.
4. O‘ktamovna, S. M. (2025). SAVOL-JAVOB ASOSIDA MULOQOTNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI. Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies., 2(1), 27-32.
5. Uktamovna, S. M. (2025). TUSHUNCHALARNI NUTQDA TO ‘G ‘RI IFODALASH. Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies., 2(1), 21-26.
6. Uktamovna, S. M. (2025). QISQA SHE’R VA ERTAKLARNI YOD OLISHNING AHAMIYATI VA USULLARI. Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies., 2(1), 39-45.
7. Uktamovna, S. M. (2025). TOVUSHLARNI TO ‘G ‘RI TALAFFUZ QILISHNI O ‘RGATISH. Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies., 2(1), 46-51.
8. Uktamovna, S. M. (2025). MATNLARNI TINGLASH VA QAYTA HIKOYA QILISH. Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies., 2(1), 52-57.
9. Uktamovna, S. M. (2025). NUTQNI EMOTSIONAL IFODALASH. Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies., 2(1), 33-38.
10. Uktamovna, S. M. (2025). QO ‘G ‘IRCHOQLAR YORDAMIDA SAHNALASHTIRILGAN O ‘YINLAR. Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies., 2(1), 15-20.